

مکتبہ علمیہ اسلامیہ

۱۸ نجی سنہ

سنہ ۱۳۱۶

جزء، عدد : ۷۸

فلسفہ عصریہ

« مکارم جمیلہ » مودت

انگلترہ فلاسفہ مشہورہ سندن (سیرجون لوبوق) ك « سعادت حیات »
عنوانی اترندن تلخیص ایدلشد .

كتب و مؤلفانك تمهید لداڤد و منافعى حقنדה بسط كلام ايتمش اولانلرك قسم-
اعظمى، كتابلرى دوستلره تشبيه ايتمكدن دهامقنع بر قياس تمثیلی ياييله ميه جغنده
اتفاق ايتمشلردر. سقراط : « آمال حريصانه اشخاصه نظراً تغير ايدرك كيمي
آنلرى، كيمي كوپكلرى، كيمي نقودى، كيميسى ده شان و شرفى ترجيح ايدر؛
لكن كندى حسابمه، بن حقيقى بر دوستى بؤ اموال مجتمعه دن زياده سور و ترجيح
ايدرم . » دىردى . ينسه حكيم مشار اليه بر اترنده : « انسانلر اموال و املاك-
سارملرى نه قدر چوق اولورسه اولسؤن كافه سنك عدد و مقدارينى تماماً بيلدكلرى
حالده دوستلرينك عددينى، ولو يك آزدخى اولسه، بيلدكدن بشقه، كندىلرندن
بؤنلرى تعداد ايتملرى طلب اولنجه دائماً فهرست اودادن، اولجه قيد ايتمش اولدقلرى
بعض اسملرى طى ايدرلر، زيرا دوستلرى مفكره لرنده بوقدر آزد بره وقع استيعاب
ايدرلر . » ديؤر .

حال بوكه بر دوست خالصدن دهام لطيف و اعلا نه واردر ؟ « چيچهرن »
« اشياى مختلفه نك تقدير قيمتده انسانلرك چوغى اختلاف ايدرلر . دوستلى حقنده

ایسہ کافہ سنک رأیلری مشترکدر . ثروت ویسار کنیدیله بریوک برنفوذ و قدرت و آنک منافع فرعیه سنی، یعنی پاره ایله قابل تدارک اولان حیوانات، نظار ربای . انظار تفریبات و تزیینات، درلو اوانی، ثمن استحضار و تأمین ایتمش اولان آدملرک بوثروت ویسار ایله حیاتک الک گوزل و الک قیمتدار زینتی اولان دوستلغی قزانه ماملری شایان دقت دگمیدر ؟ « دیور و » مع مافیہ هرکس نه قدر کجیسی، قیوئی اولدیغنی قولایجه سویلیه بیلور ایسه ده . نه قدر یار و محبی اولدیغنی بیاندن عاجز قالور « سوزلرینی ده علاوه ایدیور .

حتی جمله غرائبدن اوله رق ایدیغک ایستدیگمز بر آتی ویا کوپکی معاینه ایچون وقتلرمزی ابدال ایدرک جنسی، تربیه سی، طبیعی حقنده استحصا مال معلومات ایستدیگمز حالده علی الاکثر دوستلرمزک کیفیت انتخابی عادتاً تصادفه ترک ایدیوروز ؛ حال بوکه بتون حیاتمز نیک و بد اعتباریله بوندن متأثر اوله بیله جگی ایچون انتخاب احباب مسئله سنک اهمیتی آت ویا کوپک معاینه سی لزومندن قات قات بالادر . بر انگلیز مؤلفنک ده اتیان ایستدیگی وجهله شبهه یوق که انسانلرک کافه سی کنیدیله محتاج اولدیغمز زمانلر خارچنده ، مزعجدرلر ؛ بوظوغریدر . هله (طوما برقون) ک : « تفکر ایتمیان ، نهالقندن استلذاذی اوکر تمامش اولان دماغلر ، سائرلرک بزم الفتده بولنمدیجه ، کندی کنیدیله ایچون برر زنداندر ؛ حال بوکه فکرلر دماغلرینه برجم غفیر حالده هجوم ایدنلر بوازدحام افکار ایچنده لذت . آشنای تجرد اولمق اوزره وحدتگیرانه بر جمعیت خاطر تشکیل ایتمکدن بعض کره بختیار اولورلر . « قوی نه قدر گوزلدر !

مع ذلک ، « امهرسون » ک - انسانلر اجتماع ایستدیکجه دوجار انحطاط اولورلر - دیمسندکی حکمتی تمامیه آکلاویه میوروز . مشار الیه بتون انسانلرک بالاجتماع دوجار انحطاط اولدقلرینی صورت عمومیه ده اتیان ایستدکدن بشقه ، طبایع حسنه اربابنک یکدیگیرینه تقریب ایستدیکجه خصائص جمیلهلری غائب اولدیغنی بیه علاوه ایلور . نه فتور آور مطالعه ! عجبا حقیقت حالده بویله میدر ؟ بویله می اولمیدر ؟ بویله اولسه ایدی دوستلرک بزه هیچ بر فائده سی اولور میدی ؟ بز ، دوستلرک

حقمزده تماماً معکوس بر تأثیری اولدینی وازهار خصائص فطرتک سائقه آب و تاب
مودت ایله انکشافپذیر اوله رق الوان اصلیه سنک دها زیاده کسب رونق ایلدیگنی
ظن و تفکر ایلمکده بز .

انسانلرک چوقی دوستدن زیاده دشمن قزاقمقدن عادتاً دها زیاده حظ ایده رک
بؤخصوصده دها چوق التزام کافت وزحمت ایدر . حقیقت حالده (فیناغورث) ک
یک چوق کشی ایله عقد رابطه مودت ایلمامک حقنده کی رأی جمیانی (بلوتارق)
نه قدر تقدیرات ایله قید ایدیور؛ لکن دوستلر حسن انتخاب ایدلمش اولدینی حالده
بیله « بر آدمک بیك دوستی اولسه بؤنک بردانه سنی فضله عد ایده میه جکی کبی،
بر دشمنی اولان آدم هر یرده آکا تصادفدن قورتیله ماز . » ملاحظه سنی وردزبان
ایتمک دها موافق نفس الامر اولور . ومع التأسف بیوک دوست آز اولدینی حالده
دشمنک هیچ کوچکی اولماز . (۱)

دائماً بر دوسته برکون دشمن اوله بیلور نظریله باقق، بر دشمنی ده کونک برنده
دوست اوله بیلور کبی تلقی ایتمک موافق عقل و حکمت اولدینی اوته دنبیری سؤیکنه
گلمکده در؛ بؤتکلیفک فقره اولاسی حقنده نه دینورسه دینلسون، هر حالده فقره
ثانیه سننده بیوک بر حکمت مندیج اولدینی شبهه سزدر . مع مافیة فقره اولایی دخی
« دوستلر تمامیله حسن انتخاب اولنجیه قدر ... » قیدی ایله تمهید و تأیید ایتمک
ممکن اولور .

انسان بمضاً اولیه آدملر ایله برلکده قدمزن ساحه حیات اولورکه بالالزام
فنائق ایتمک و بزى بالاخیار اغفال ایلمامکله برابر کنددی کندیلری حقنده دقت
واعتسالی بولتماز، کنددی تربیه فکریه و روحانیلرینی اهاال ایدرلر و زمین کلامی
دائماً معناسز اکلنجهلر و صرف کوه زه لکلر طرفته چویرلر؛ - بؤیله ملوث فکرلر
وکاسه لیسانه جملهلر ایله آلوده بر چرکاب الفت طوغری صاواشمقدن ایسه اوفاق
برهت ایله هر مصاحبه نك لذیذ و مفید بر قالبه افراغ ایدیله بیله جگنی و بؤنک هیچ

بر صورتله معلوما تفر و شلق صایله میه جغنی آکلا به مازلر . هیچ کیمسه یوقدر که بیلدیگی اؤکرتک کلفتی دریغ ایتدیگی تقدیرده بز آندن یک چوق استفاده لر ایدمه میلم . حتی او بزه برشی اؤکرتامش اولسه بیله ذکاوتشعارانه سؤاللرک واسطه ایقاضیه سی یاخود جدی بر محبت و مودت ایله معاونت ایدمه بیلور . لکن کورشدیگمز آدم لر بزه نه معاونت ، نده بخش فواید معرفت ایدمه بیلوب ، آنلرک حضور و جمعیتلری - اگر بؤکا جمعیت دیمک جائز ایسه - حقیقت امرده طوغریدن طوغری به زمانی غصب و غارت ایتمک اقلور . و « بر بر مزه اجنبی اقلق مر جحدر » قولى بۇنلره قارشو بحق سرد اولنه بیلور .

فی الواقع حیاتمیزک سلامت و سعادتک زیاده رفیقلمیزک ، دوستلرمیزک عاقلانه انتخابنه مربوطدر . اگر بونلر فنا انتخاب اولمشلر ایسه بزیده چار و ناچار ورطه هولناک مذمته دوشوریرلر ؛ اگر حسن اخلاق اصحابندن ایسه لر ، بزیده اوج ادب و عرفانه اعلا ایدرلر . حال بؤکه نه قدر کیمسلر عادتاً بر تصادف بسیطه اعتماد ایدوب کیدرلر . شبهه یوق که مناسبته بولندیلمز ذواتک کافه سی حقنده التزام دقت و نزاکت جالب تقدیر و ممدوحیتدر ؛ لکن بۇنلرک هپسینی یار صادق و وفادار کبی تلقی ایتمک بحث آخردر . بعضیلر بر آدمی مجرد قومشؤسی اولدیغی ، یاخود عین کار و وظیفه ایله اشتغال ایتدیگی ، یاخود عین طریق اوزرنده سیاحت ایلدیگی ایچون ویا دیگر اهمیتسز بر سببدن طولانی دوست اتخا ایدرلر ، یاخود آکا جالیشورلر . ایشته بۇندن ده فاحش و عادی بر خطا ارتکاب اولمه لاز . بؤیله آدم لر (پلوتارق) ک دیدیگی کبی دوستلرک رسم و هیکلندن عبارتدرلر .

انسانک قومشؤسنه قارشو ابراز نزاکت و حسن معامله به دقت ایتسی بام بشقه برشیدر ؛ دشمنک کوچکی اولیه جغنی هیچ خاطر دن چیقارما می یز ؛ و مدت حیاتنده بر کره اولسؤن صورت حقیقته ده سومش اولان آدمک هر کسه قارشو بر درجه حب و تمایلی اقلور ؛ حقیقه انسانلرک قسم اعظمنده بر آز مایه حب و اخلاص واردر . (ناسمیت) خاطرات لطیفه حیاتیه سی حاکی اولان اثرنده : « خلق جهانک نعمت ناشناسانی ایله خودکاملغندن بالذفات بحث اولندیغنی ایشتمدم . یاورى

طاھمىدىر نەندىر بىلەم؟ فقط بىن بۇ دىلشكن آفئىلرك هېچ بىرىنە تصادف ايتىدم .
 دىيۇر . بزم تجربە شخصىيە مزىدە بۇنى تايىد ايتىكەدەر : شعراىن (ووردسۇورت)
 ايسە : « انسانلر برطاقم نانكور قىلېردن وايو حرىكتلرە دائىما صغۇق معاملەلر ايله
 مقابلە اولىدىغىدىن بحث ايدىرلر . هېيات كە انسانلرك احتىساسات منت وشكرانى بىنى
 اكثريا اشكرىز تائىر ايتىمىدەر . » قوللە ترانەساز اوليۇر .

بىناىرىن (امەرسۇن) ك « بىز شەھراە حىياتىدە يالگىز باشمىزە شەد رحال ايدىرلر »
 دىمىنى قبول و تصديق ايدەمىز . بزم آرزۇ ايتىدىگىمىز درجەدە دۇستلر كرىچكىن
 مىل و خوليا قىلىندىن ايسەلەردە ، علوى بر امل ، اخلاصپور بر آدمك قلىنى دائىما
 محفوظ ايدىر .

مع مافىە صدق و وفا صاحىبى دۇستلر حىياتىمىز ك قىمت و سعادتى تزييد ايتىمكە برابر ،
 سلامت و عزىتمىز اساساً كندى المىزدە اولوب ، هر كس كندى كندىسىنى ك اڭ خالص
 دۇستى ويا ك شرىر و خيىت دشىنى اولە بىلور .

بردە اباقون ك بۇدىيادە دۇستلىق حدە ذاتىدە آز اولمىقلە برابر ، اصل يكديگىرىنىڭ
 مىل و نظىرى اولانلر آرمىنىدە پك آز بولىدىغى و موجود اولان دۇستلىق مافوقلىرىلە
 مادونلر آرمىنىدە بۇلەرق بۇنلرك نصيىلرى برىرلىرى ايله اشلاف ايتىدىكى حقىقەدەكى
 ملاحظەسى نفس الامردە نەقدىر حىزىندىر ! فقط بۇ ، حكيم مشارالەيك عريض و عميق
 تفكر ايله سويلدىگى بر حكمت اولماقك اوزرە قبول ايدىلە بىلور ؛ زىرا دىگىر برىردە :
 « دها ايلرو كيدەرك شۇنى دە كال وثوق و اعتماد ايله تايىد ايدە بىلور كە احبامىز
 جهان بردشت عقيم . احبامىز حىيات بر عزىلشكە سقىل و اليمىدن بشقە برشى دىكلەر . »
 دىيۇر . وعلو حب و مودت حقىقەدەكى مطالعاتى شۇنلرى دە علاوه ايلور :

« دۇستلىق يالگىز دماغ بشرە بر كىشائش نورانى كتورەرك آنك كىشمكش .
 مطالعات و تارىكى تفكر ادىن تخلصنە يارديم ايتىمكە قالمىوب ، بىتون حسىياتمىزە رقت
 و حلاوت بخش ايلر ؛ بورا و فورطىنەلرى ازالە ايدىر . فى الواقع هر كىم اولور سە اولسون
 بر دۇست ايله استشارە بە باشلانچە فكر لىنى . مطالعاتلىرى دها سەولتە جمع ايدوب
 كافىسىنى دها ايو بر نظام آلتە وضع ايدىر ؛ و بۇنلرى كلمات قالىنە افراغ ايله كلام

صورتنه قلب ایدرکن هیئت عمومیه لری پیش نظر تدقیقنده دها گوزل تجلی ایلر .
حاصلی کندی کندنندن دها عاقل بر آدم اوله رق بؤخارقه ده برگونلک تفکرات
خصوصیه دن زیاده بر ساعتک استشاره ایله حصوله گلیورر .

لکن انسانلر عزرات کله سنک مغناسی ونه درلو از دحامات آره سنده دخی عزرات
مکن اولدیغنی تمامیه تیقن ایده مزلر ، « زیرا خام و خاییده بر غلبه لک بر بزم الفت
صایلاز ، بؤله غلبه لکلر ایچنده چهره لر بر طاقم تصاویر مختلفه تماشاگاهی تشکیل
ایتدیگی کبی ، لسانلر دخی سامعه خراش زیلار مثابه سنده در . روح جمعیت و الفت
اخلاص و مو دندر . »

بز تمامیه بؤفکرده دکلز . چونکه الک بیانچی آدملر بیسه عبرتین نظرلره
فوائد عظیمه تأمین ایدرلر .

(نه بیقت) مکالمات عادیه و خاییده نی منع و تحذیر ایله پک گوزل بر نصیحتده
بولیور . آت یاریشلری ، جانبازلر ، بنایرلر ، چیمک و ایچیمک کبی مواد خسیسه و مباحث
عادیه دن بحث ایتمامگی تنبیه ایله برابر بالخاصه انسانلری کرک ذم و تزییف ، کرک
مدح و ستایش بؤلنده اختیار کفت و شنید ایتمامگی توصیه ایلدیورسده مدح و ستایش
بؤلنده کی بیاناتدن مجانبتک فائده سی بزجه مشکو کدر (۱) (مارق - اوردل) ک نصیحت
آیه سی بز دها عاقلانه کوریندیور : « محظوظ اولمق ایسترسه ک سنکله برابر
یشایانلرک مکرم و فضائلنی دوشون . برینک فعالیتنی ، دیگرینک تواضع و محویتنی ،
اوچنجیسنک سماحتنی ، دردنجیسنک ده دیگر مدوح بر خصلتنی ملاحظه ایت .
زیرا ندیاده هیچ برشی ، بزم ایله برابر یشایانلرک طبایع و اخلاقنده کوریلوب حسناً
یکدیگرینه تقدیم ایدن محاسن و فضائل نمونه لری قدر ، موجب حظ وجدان اولماز .
بنابراین بؤدرلو اخلاق فاضله و طبایع جمیه اربابی دالما کوز اوکنده طوعلی بز .
مع مافیه اکثریا دوست دیدیگمز آدملری یا سیمالرندن ، یا خود صدالرندن
طانی بهرق روحلرنی ، فکرلرنی هیچ یلیورز .

(۱) فرائضک (جون) نامنده کی انجمن الفت ایچون تنظیم ایتدیگی نظام نه بیقتک
وصایاسنه مطابق و حقیقت حالده ایه بر دارالمصاحبه ناک اس القواعدی اولمه لایقدر . بوانجمنک
تعریفی مجموعه ناک ایکنجی نسخه سنده مندرج بولندیغنی ارباب مطالعه یه معلومدر . للطابع

برده دوستلارمىزى تدارك ايجون نه قدر همت ايدىقورسەق آنلرى محافظە يەدە
اوقدر غىرت ايللى يز . (پاسقال) دىقور كە : « اگر هر كس ديگرينك كندى
حقندە نه سويلديگنى تامماً بيلسە ايدى بۇ عالمده درت كشى بربرى ايله دۆست
اوقلە مازدى . » فرض ايدەلم كە بۇ حكيم دى اشتھار مبالغە ايدىقور ؛ فقط حقيقت حال
بويلە بيلە اوملش اوقلسە سز شۇ درتدن برى اوقلگىز ؛ بر كره اوقلديگرمى . آرتق
اوحالده قالگىز . بر شرق ضرب مثلندە : « اگر بر دۆستك وارسە آنى اكثريا
زيارت ايت ؛ زيرا كيمسە نك يورعديگى يۆلدە چاليلر ، ديكنلر بيتر . محبتلر ،
مودنلر بر كچه ايجون قوروملش عادى چادرلر مثابەسندە اوقلامليدر . » دىنليقور .

بعض آدملرده دۆستلرينك قيمتى آنجق الدن قاچيردقدن صكرە تقدير ايدرلر .
ابدياً قېانمش اوقلان بر دۆستلىق اوزرينه بر نظر رجى عطف ايتك اوزره
بردۆست قېرينك كنارينه ، مدت عمرندە بر كره جك اوقلسون گلش بۇلنان بر آدمك ،
آرتق اك شدتلى عشق و محبتك ، اك قلبى و وجدانى حزن و مأوسيتك بيلە اوقلب
مردميه بر نانيه لك حظ و ممنونيت كتورمى ، ياخود زواللى محب فنازدە يە قارشۇ
بر حيات ايكن اختيار ايدلمش اوقلان سرد و خشين بر معامله ناروايى عفو ايتديرمى
غيرممك بۇلنديغنى حس ايدوب دە استقبالا ينه داشككنلك يۇلندە دوام ايتمى
طبيعت بيمه اربابندن اوقلانلردن ماعدادە كورمك مشكل اقولر .

حال بوكە حقيقت حالده موت بيلە صاف و خالص بردۆستلىغى خلمدار ايدەمز .
(چيچەرون) : « دۆستلر حين غيوبتلرندە بيلە دائماً حاضردرلر ؛ فقير بيلە
اوقلسلر زنگين صاييلورلر . ضعيف اوقلسلر صحت حقيقيه مالك كييدرلر .
على الخصوص اينانديرلمى مشكل برشى و اردركه اوقدە بعدالوفات بيلە بر حيات
اوقلمليدر . » دىقور ؛ هرنه قدر بو ؛ بر قول مجرّد كې كورينورسەدە بيانات آتيدن
بر حقيقت كايە استشمام اوقلنمىقورمى ؟ : « متوفى دۆستم (چييون) بجه حقيقت حالده
بشايقور و دامادە يشايه جقدر ؛ زيرا بن بۇ آدمك فضل و كئائى سورم و آنك مزيات
كوناكونى هج بر وقت غائب اوقليه جقدر ... حقيقه طالعك و زمانه نك بكا بخش

ایتمش اولدینی بتون اسباب مسعودیت آرمسند (جیبیون) ک دۆستلغنه قیاس
ایده بیله جگم هیچ برشی یوقدر . »

اگر دۆستلرمیزی ثروت و قوتلرینه طمعاً دگل ده مجرد مزایات شخصیه لرینه
حرمة انتخاب ایده رک آنلر طرفندن ده مظهر محبت اولمق کبی برنمته نائل اولمش
ایسه ک، بؤ معزز و محترم دۆستلری دأتما، حتی حین غیوبتلرینده ، و حتی وفاتلریندن
صکرمه بیله اعماق صافیة حافظه مزده کمال اعتنا ایله محافظه جالشملی یز . زیرا
« صحیفه حیاتدن دۆستلغنی طرد و تخرید ایدنلر جهانی فیض خورشیددن محروم
ایتمک استیان شیره طبیعتلره تشبیه اوانؤر . صانع حکیمک ابنای بشره احسان
بیؤردینی نعم وافرەنک الک لطیف ولذیندی دۆستلقدر . »

حیدر ظفر

